

Cumhuriyet, 17.09.2009

Yağmanın Altından 'Yoksulluk' Çıkar

Yerel seçimlerin üzerinden daha 6 ay geçmiştir. Seçilenlerin, 4.5 yıllık çalışma izlencelerini oluştururken, bu felaketlerden yeni dersler çıkarmaları, şapkalarını önlerine koymaları, bu arada yeni yoksulluğu önemsemeleri, ciddiye almaları gerekir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK *Kocaeli Üniversitesi*
Yrd. Doç. Dr. Tahsin BAKIRTAŞ *Sakarya Üniversitesi*

Yoğun yağmurun neden olduğu sellerin ardından yaşananlar, yitirdiklerimiz, görüntüler ulus olarak hepimizin canını yakmıştır. Masum bir beklenti, bir kişinin çıkıp da bu felakette sorumluluğu olduğunu açıklaması, görevini bırakması beklentisi yine boşa çıkmıştır. Suçlu olarak, yağmurun fazla yağması, dereler, insanlar ve hatta insanoğlu gösterilmiştir. Sorumluluğu kendi dışındaki kişilerde ve etkenlerde arama hastalığı sürmüştür. Acıyla ve felaketle gelen bir fırsat, durumumuzu gözden geçirme, yeniden düşünme fırsatı yine kaçırılmış görünmektedir.

Bu felaketin birçok karesi üzücüdür. Biz en son kareleriyle ilgilenmek istiyoruz. Utanç verici “**yağma**” kareleriyle... Yağma, böyle bir felaketi yaşasalar mı Londra’da, Paris’te, Münih’te göreceğimiz bir olgu olmazdı. Çünkü bu yağmanın görünen yüzünü değil, arka planını irdelemek gerekmektedir.

Son yılların önemli kavramlarından olan “**yeni yoksulluk**”, küresel ekonomik alanda oluşan dönüşümler sonucunda, önceden kendini yoksul duymamasayan kitlelerin yoksul duruma düşmesi, bu yoksulluğun görece kalıcı olması ve bu özellikteki kitlenin giderek toplumsal ve mekânsal süreçlerden dışlanmasıdır. Bu dışlanma ve ötekileşme ya da ötekileştirme süreci yoksun olmaktan kaynaklanan ve göreceliğe de dayalı bir süreçtir. İnsanın karnı doysa da, ısınsa da ve barınsa da diğer insanların sahip olduklarına sahip olamama durumu, onları yoksun kılmakta, yoksullaştırmakta ve ötekileştirmektedir.

Bu ortaya çıkan yoksulluğun çok önemli özelliği ise kalıcılığıdır. Düşük eğitim düzeyi ile kentlere gelen insanların, sosyal güvenceye dayalı, düzenli çalışabilecekleri işlere sahip olmaları oldukça zor olmaktadır. Bu durum düzenli gelire sahip olmama ve istikrarlı bir yaşam kalitesine erişememe sorununu gündeme getirmektedir. Düzenli bir işe sahip olanlar bile düşük gelir düzeyine sahip oldukları ve dolayısıyla kentteki yaşam kalitesini tutturabilecek gelir düzeyine sahip olmadıkları için “**çalışan yoksul**” kesimi oluşturmaktadırlar.

Türkiye’de yaşanan “**Kıyı-Batı ve Dağ-Doğu çelişkisi**”, yeni yoksulluğun da temelini oluşturmaktadır. Özellikle yoksul Dağ-Doğu’dan eğitim düzeyi düşük insanların Kıyı-Batı kentlerine göç etmesi, kırsallaşan kentleri ortaya çıkarmaktadır. Bu insanlar kente gelirken değerleriyle, yaşam biçimleriyle gelmektedirler. Kentlerin merkezlerine değil, periferisine yerleşmektedirler. Kent merkezini kuşatan periferi, değerlerini, yaşam biçimini, alışkanlıklarını kırsalda yaşadığından hatta daha keskin biçimde yaşamaya yönelirken, aynı zamanda yaşadığı periferisini bir biçimde kuşatan kapitalist yaşam ve onun tüketim değerleri bu eğitimsiz ve yeni geldiği çevrede tutunmaya çalışan bireyleri içine çekmektedir. Kentin merkezine iş bulmak için gittiğinde ya da onun yaşadığı mekânla iç içe geçmiş gökdelenleri gördüğünde, büyük alışveriş merkezlerine en azından ısınabilmek için girdiğinde karşılaştığı durum, onun dünyasında kurguladığı yaşam biçimini allak bullak etmektedir. Bu bağlamda yeni bir yoksulluk oluşmaktadır.

Zengin Batı-Kıyı kentleri olarak adlandırdığımız kentlerde yoksul Dağ-Doğu kaynaklı göçlerle oluşan kentlerin periferileşmesi sorunları vardır. Bu bağlamda göç alan bölgelerin nerelerden göç aldığına baktığımızda, Kıyı-Batı bölgelerinin Dağ-Doğu bölgelerinden göç aldığı, TÜİK (2009) verilerinde çok açık biçimde görülmektedir. Bu verilere göre 2007-2008’de en fazla göç alan İstanbul ve yakın çevresi olup, göç edenlerin sayısı 374.868’dir. İstanbul ve yakın çevresine gelen insanların yüzde 58.35’i yoksul Doğu kentleri ile Karadeniz bölgesindedir. İstanbul bu nedenle diğer göç alan bölgelerden farklı olarak incelenmelidir.

İstanbul, kendi içinde zenginliği ve yoksulluğu bir arada yaşayan farklı bir megapol konumundadır. İstanbul için gelir ve tüketim eşitsizliğinin verileri ne yazık ki yoktur. Bu nedenle bu eşitsizliği hesaplama olanağı da yoktur. Ancak İstanbul'un farklı mekânlarında biraz gezindiğimizde, Türkiye'deki var olduğunu düşündüğümüz "**Kıyı- Batı ve Dağ-Doğu çelişkisi**"nin, İstanbul'un "**Kıyı-İç eksenli çelişkisi**"ne dönüştüğüne tanıklık edebiliriz. Dağ-Doğu'da görebildiğimiz olayların ve olguların, İstanbul'un iç kesimlerindeki ilçelerde ve mahallelerinde de olduğunu çok rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Bunun nedeni, kanımızca, kente göç eden insanların oluşturduğu kümelerin, yeterince kamu hizmeti alamamasıdır. Kamu hizmetinin göçün önünde gerçekleşmemesidir. Gelenler kentin çeperlerinde gelişigüzel, kendilerince mahalleler oluşturmakta; daha sonra bu mahallelere kamu elektrik, yol, su, okul, hastane ve altyapı götürmektedir. Böyle olunca da kent planlamasına dayanmayan, kent bütünü içinde tasarlanmamış kentçikler oluşmakta; bunlar popülist politikalarla bezendiğinde de kırsal kesimden daha da kötü koşullarda yaşam standartları ortaya çıkmaktadır. İstanbul'da yağacak olan bir kar ya da bir yağmur, kolayca felakete dönüşmekte, büyük mega kent ya da kapitalist finans merkezi olarak nitelendirdiğimiz İstanbul, bir anda kar altında ya da sular altında kalabilmektedir. Bunun adına da "**doğal felaket**" denilmektedir. Oysa doğa kendi dengesi içinde enerjilerini boşaltmaktadır. Bunun dünyanın her coğrafyasında bir felakete dönüşmediği de görülmektedir. Nerelerde dönüşüp nerelerde dönüşmediğinin, gelişmişlik, yönetim erginliği, stratejik davranma ve önlem alma ile ilgili olduğu ortadadır.

İstanbul'da yaşanan sel felaketindeki televizyonlara yansıyan görüntülerdeki yağmalamaların ve ölen insanların öykülerinin üstünü biraz kazdığımızda, bu "**yeni yoksulluk**"un izleri çıkmaktadır. Kente göç ederek gelen ve hemen hemen her gün kent merkezleriyle ilişki içerisinde bulunan, kentin yüksek gelirli insanların izlediği televizyonları mağazalarda gören, bindiği 4x4 jeepleri dışarıdan izleyen bu insanların, bir sel felaketiyle sular içinde yüzen bu televizyonları kapıp götürmesinin, selin arkasında bıraktığı yemek takımlarını kapışmasının, arabalarına doldurmasının, hatta belki de yaşamını yitirmiş insanların cüzdanlarını karıştırmalarının altında basit bir yağmalamanın olmadığı, yalnızca vicdanla açıklanamayacak gerçeklerin olduğunu görmek, saptamak gerekir.

Suyun bütün kentleşme pisliklerini ortaya çıkardığı bugünlerde, dere yataklarına izinsiz yapı yapanların, riskli bölgelere ev kuranların arka planında da yine yeni yoksulluğun bulunduğu görülmelidir. Öte yandan "**çalışan yoksulluk**" örneği de bu sel felaketinde açıkça ortaya çıkmıştır. Bir tekstil firmasının kamyonetten bozma servis aracında boğularak ölen yedi kadının öyküsündeki yırtık şemsiye figürü, çalışan yoksulluğu simgelemektedir. Yerel seçimlerin üzerinden daha 6 ay geçmiştir. Seçilenlerin, 4.5 yıllık çalışma izlencelerini oluştururken, bu felaketlerden yeni dersler çıkarmaları, şapkalarını önlerine koymaları, bu arada yeni yoksulluğu önemsemeleri, ciddiye almaları gerekir. Yeni yoksulluğun yeni toplumsal felaketlere neden olmaması için, bugünden başlayarak çabalar harcamak, felaketten çıkarılacak derslerden birisi olmalıdır.